

FRANJO ŠULLER: ZNAMENITI HRVATSKI UČITELJ, PROFESOR I METODIČAR HRVATSKOGA I FRANCUSKOGA JEZIKA*

Rođen je 1. svibnja 1841. u Kapelama kraj Brežica u Sloveniji, ne- daleko od hrvatske granice.¹ Pučku školu završio je u rodnom mjestu, gimnaziju (1854. – 1861.) i učiteljsku preparandiju (1861. – 1863.) u Zagrebu. Živio je u Zagrebu od svoje trinaeste godine sve do smrti 1918.² Svrhovito je spomenuti da je odlazio na višednevna planinarenja po slovenskim planinama i višetjedna putovanja po Hrvatskoj i Europi. Jedno takvo svoje „đačko” putovanje od Varaždina do Zagreba opisao je u knjizi *Zapisnici (Putopisne crtice iz života jednoga putujućeg djaka)*.³

Može ga se bez dvojbe, kao što su već učinili neki njegovi biografi, nazvati znamenitim hrvatskim učiteljem, profesorom i metodičarem hrvatskoga te francuskoga jezika.⁴ Po rođenju je Slovenac (Schuller, Schuler), ali tijekom cijeloga radnog vijeka djelovao je kao Hrvat.⁵ Ipak, ne samo na temelju njegova mjesta rođenja Slovenci ga s pravom smatraju i uglednim slovenskim pedagogom.⁶ Naime, zasigurno je utjecao na školstvo u Sloveniji. Čitali su slovenski učitelji njegove tekstove u hrvatskim listovima i časopisima, a srednjoškolski profesori i drugi služili su se njegovim udžbenicima francuskog jezika (na hrvatskom jeziku).

* Nacrt za znanstveni pregledni rad.

¹ Antun Cuvaj (pr. i ur.), *Građa za povijest školstva Hrvatske i Slavonije od najstarijeg vremena do danas*, svezak IX, Zagreb, 1913., str. 61– 62.

² Alfonz Gspan i dr. (ur.), „Šuller (Schuler) Franjo”, u: *Slovenski biografski leksikon*, sv. 11, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana, 1971., str. 725.

³ Franjo Šuller, *Zapisnici (Putopisne crtice iz života jednoga putujućeg djaka, Dio 1., sv. 1)*, Tiskara Lavoslav Hartman, Zagreb, 1865.

⁴ V. D., „Šuller Franjo”, u: Emilij Laszowski (ur.), *Znameniti Hrvati 925–1925*, Zagreb, 1925., str. 260.

⁵ Isto.

⁶ A. Gspan i dr. (ur.), n. dj., str. 725.

*

Bio je odličan (izvrstan) učenik dvogodišnje zagrebačke preparandije te je nakon diplomiranja postao učitelj „u Zagrebu pri pučkim školama (...) 9. studenoga 1863.”.⁷ Prije njega, koliko se može ustvrditi, vrlo je malo bilo učitelja koji su počašćeni prvim zaposlenjem u zagrebačkim pučkim školama. Svestrano je bio djelatan („zamjenik odbornog člana” u Društvu za pomaganje siromašnih učiteljskih pripravnika, 1865.),⁸ dodatno se obrazovao, komunicirao s istaknutim zagrebačkim intelektualcima, osobito s roditeljima svojih učenika.

U školskoj godini 1865./1866. bio je „uredni učitelj” i „razrednik” u IV. razredu „Doljno-gradske glavne učione u Samostanskoj ulici” (danas Varšavska ulica) u Zagrebu⁹ iznimno darovitom dječaku Francuzu Paulu Pierreu,¹⁰ sinu bogatih francuskih trgovaca koji su u Gornjem gradu imali raskošnu kuću.¹¹ Njega je Šuller i privatno podučavao što ukazuje da je znao francuski, ali i imao priliku dodatno učiti taj jezik od svoga učenika, njegovih roditelja i njihovih francuskih slugu (radnika).¹² Desetogodišnji Francuz¹³ na hrvatskom je jeziku postigao izvrstan uspjeh među sinovima zagrebačkih buržuja koji su također imali privatne učitelje.¹⁴ Pod hrvatskim imenom Pavao i svojim francuskim prezimenom Pierre

⁷ A. Cuvaj, n. dj., svezak IX, str. 61–62.

⁸ Antun Cuvaj (pr. i ur.), *Grada za povijest školstva Hrvatske i Slavonije od najstarijeg vremena do danas*, svezak V, Zagreb, 1910., str. 58.

⁹ *Izvješće o kraljevskom učiteljištvu i glavnih učionah slob., kralj. i glavnoga grada Zagreba na koncu školske godine 1867. u Zagrebu*, Zagreb, 1867., str. 16.

¹⁰ Drijenka Pandžić Kuliš, „Sudbina prve hrvatske gramatike na francuskom jeziku i francusko-hrvatskog rječnika (1869. – 2014.)”, *Hrvatski*, 2016., 2, str. 27–60.

¹¹ Isto, str. 30.

¹² N. dj. *Izvješće o kraljevskom učiteljištvu...*, str. 16.

¹³ D. Pandžić Kuliš, n. dj., str. 29: „Paul Pierre, autor prve hrvatske gramatike na francuskom jeziku i francusko-hrvatskoga rječnika, rođen je 19. srpnja 1856. u Moulinsu, gradu u središnjemu francuskom departmanu Allieru, poznatom kao burbonskom (kraljevskom) zavičaju. U digitaliziranom Arhivu departmana Alliera za grad Moulins u zabilježbi prijave njegova rođenja, napravljenoj 21. srpnja 1856., također je navedeno da je njegov otac Gilbert Pierre, 'trgovac drvom i posjednik', a njegova majka Pauline Volat 'bez profesije'.” (*Archives départementales de l'Allier. Les registres paroissiaux et d'état civil: 2-E-258, N-n° 256-1856*. URL: <http://archives.allier.fr/821-la-recherche.htm> /11. studenoga 2016./).

¹⁴ Usp. Dragutin Franković, *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, Zagreb, 1958., str. 83–84.

istaknut je na 4. mjestu na popisu uspješnosti na kraju školske godine 1865./1866. među pedeset dvojicom (52) učenika.¹⁵

Na temelju školske dokumentacije može se zaključiti kako se učitelj Franjo Šuller brinuo uzorno i za ostale učenike te nastojao uvođenjem novih nastavnih metoda i postupaka poboljšati svoju nastavu. Svoje učenike vrlo je uspješno motivirao, osobito na pismeno izražavanje. Koliko je bio ambiciozan, pokazuje i činjenica da je godine 1868. napisao tekst za operetu *Mornari đaci*.¹⁶

Šullerova povezanost s francuskom obitelji Pierre odlučno je utjecala na njegovu prosvjetnu, metodičku i jezikoslovnu karijeru. Vrlo uspješnog učenika Pavla Pierrea pratio je u prvom i drugom razredu Kraljevske gimnazije (Klasične gimnazije) u Zagrebu. Neosporno mu je pomagao u priređivanju (stvaranju) hrvatske gramatike na francuskom jeziku: *Abrégé de grammaire française-croate et de dictionnaire français-croate* (Édition privée, Imprimerie Leop. Hartmán & Comp., Agram, 1869.).¹⁷ Valentin Putanec je ustvrdio da je to bila prva tiskana hrvatska gramatika na francuskom čiji je autor bio mladi „Francuz, učenik zagrebačke gimnazije”.¹⁸ Također je dobro objasnio da je u naslovu knjige naznačen i rječnik koji čini dio toga izdanja¹⁹ te istaknuo da je to „prvi francusko-hrvatski rječnik u Hrvatskoj”.²⁰

Kao što je već Putanec ustvrdio prema *Imeniku iliti katalogu I. razreda b školske godine 1867/8.* i *Imeniku iliti katalogu II. b razreda školske godine 1868/9.*,²¹ u skladu s podacima iz *Programa Kraljevske gimnazije u Zagrebu koncem školske godine 1868.* i *Programa Kraljevske gimnazije u Zagrebu koncem školske godine 1869.* neosporno se može zaključiti da je Paul Pierre bio izvrstan (odličan) učenik u I. i II. razredu

¹⁵ N. dj. *Izvješće o kraljevskom učiteljištvu...*, str. 48.

¹⁶ D. Pandžić Kuliš, n. dj., str. 32.

¹⁷ Isto, str. 41–44.

¹⁸ Valentin Putanec, „La Grammaire croate et le petit dictionnaire français-croate de Paul Pierre. *Annales de l'Institut français de Zagreb*, 1948., IX, str. 243–266.

¹⁹ Isto, str. 243–244.

²⁰ Isto, str. 244. i „Lexicographie française en langue croate ou serbe et en slovène jusqu'en 1914”, *Annales de l'Institut français de Zagreb*, Zagreb, 1953./1954., str. 182–183.

²¹ Kad ih je Putanec pregledavao, nalazili su se u Klasičnoj gimnaziji u Zagrebu (V. Putanec, n. dj., str. 244). Znanstvenicima su sada dostupni u Državnom arhivu u Zagrebu.

gimnazijskom razredu.²² Kao i u dokumentaciji „Dolno-gradske glavne učione u Samostanskoj ulici” u Zagrebu (sukladno onodobnim pohrvaćivanjima stranih imena) u tim dvama gimnazijskim razredima bio je upisan pod imenom Pavao Pierre (u I. b pod brojem 43, a u II. b pod brojem 29).²³ Jasni su „Obći red i broj uverstjenja” u *Programu Kraljevske gimnazije u Zagrebu koncem školske godine 1868.* i *Programu Kraljevske gimnazije u Zagrebu koncem školske godine 1869.*: Pavao Pierre je na 3. mjestu u I. b u kojem su bila 62 učenika,²⁴ a na 2. mjestu je u II. b.²⁵ Zasluge njegova učitelja Franje Šullera ne mogu se zaobići. Njegov je gojenac postigao vrhunski uspjeh (drugi među 45 ispitanih učenika), pa je zaslužio nagradu koju je, kao i izvrsnu svjedodžbu II. razreda, trebao osobno preuzeti 31. srpnja 1869.²⁶ Što se upravo tada događalo oko njega i njegove obitelji ili što se njemu i njegovoj obitelji dogodilo, ostaje izazov za istraživanje. Tijekom dosadašnjih istraživanja našla sam na različite podatke u hrvatskim, francuskim, austrijskim i američkim izvorima.²⁷ Je li njegov učitelj Franjo Šuller o tome nešto zabilježio, do konačnog odgovora nisam još mogla doći unatoč dugogodišnjem prebiranju povijesnih izvora. Sada možemo samo neosporno tvrditi nakon pozorne provjere dokumentacije Kraljevske gimnazije u Zagrebu, što je Putanec već prije učinio,²⁸ da Pavao (Paul) Pierre nije bio upisan u III. razred do 1. listopada 1869. kada je započela školska godina 1869./1870., ali ni kasnije.²⁹ Za povijest hrvatskoga jezika vrlo je važno ustanoviti činjeni-

²² V. Putanec, n. dj., str. 245.

²³ Isto.

²⁴ Program Kraljevske gimnazije u Zagrebu koncem školske godine 1868., Zagreb, 1868., str. 31.

²⁵ Program Kraljevske gimnazije u Zagrebu koncem školske godine 1869., Zagreb, 1869., str. 49.

²⁶ Isto, str. 40–41.

²⁷ Primjerice, u katalogu je Francuske nacionalne knjižnice (Bibliothèque nationale de France) u Parizu navedeno da je Paul Pierre, „lieutenant-colonel d'artillerie en retraite” (topnički potpukovnik u miru), autor knjiga: *Abrégé de grammaire française-croate et de dictionnaire français-croate* (Édition privée, Imprimerie Leop. Hartmán & Comp., Agram, 1869) i *Exécution des exercices de service en campagne et des tirs de guerre de l'artillerie* (Berger-Levrault, Pariz, 1912.). Prijevod naslova te druge knjige na hrvatski: *Izvedba ratnih vojnih vježbi i topničkih bojevih gađanja*.

²⁸ V. Putanec, n. dj., str. 246.

²⁹ Program Kraljevske gimnazije... 1869., str. 50.

ce o nastanku i sudbini prve hrvatske gramatike na francuskom jeziku i prvoga francusko-hrvatskog rječnika u Hrvatskoj, uloži Franje Šullera u njihovu nastanku te sudbini njihova autora.

Nakon Pierreove gramatike i rječnika, Franjo Šuller godine 1870. na francuski je vrlo dobro preveo i objavio u Zagrebu knjigu Spiridiona Brusine *Prinesci malakologiji hrvatskoj (Contribution à la malacologie de la Croatie)*. Budući da je često putovao te upoznao biljni i životinjski svijet, nije slučajno preveo tu knjigu o proučavanju mekušaca.

Neprekidno je usavršavao svoje znanje francuskog jezika, a to mu je omogućilo sustavno praćenje pedagoške i metodičke literature na tome najvažnijem svjetskom jeziku u drugoj polovici 19. stoljeća. Posjetio je 1873. svjetsku izložbu o školstvu, na kojem je sudjelovala i Hrvatska,³⁰ pa je na temelju tog posjeta objavio knjigu *Školstvo Europe i Amerike na svjetskoj izložbi u Beču (1874.)*.³¹ Želio je reformirati hrvatsko školstvo, a ta mu je knjiga upravo donijela poziv za rad u povjerenstvima za reformu školstva.

*

Bio je vrlo ugledni učitelj od 1863. do 1879. pa je te godine imenovan za ravnatelja u „Dolnjo-gradskoj glavnoj učioni u Samostanskoj ulici” u Zagrebu, što je bilo vrlo značajno priznanje za minuli prosvjetni rad.³² Iste je godine stekao ugled i kao prevoditelj knjige *Dra Karla Ploetza Francezka vježbenica s označenim izgovorom za početnike* (Nakladom knjižare Mučnjaka i Senftlebensa, Zagreb, 1879.). Preveo ju je s njemačkoga na hrvatski jezik u skladu s načelima zagrebačke filološke škole što je vrlo važno istaknuti.

Tijekom godine 1879., kako se može saznati iz „Predgovora”, priredio je vrlo dobar udžbenik *Gramatika francezkoğa jezika za srednje škole* koji je objavljen 1880. u Zagrebu. Sugestivno je istaknuo da mu „bijaše do toga” kako prevesti „franceštinu čim bliže k hrvatskom jezi-

³⁰ Antun Cuvaj (pr. i ur.), *Građa za povijest školstva Hrvatske i Slavonije od najstarijeg vremena do danas*, svezak VI, Zagreb, 1910., str. 248.

³¹ Isto, str. 248. i 260.

³² A. Cuvaj, n. dj., svezak IX, str. 62.

ku t. j. da hrvatski djak uči tudji jezik komparativno sa materinskim si jezikom”.³³ Iznimno je bila cijenjena ta njegova dvodijelna francuska gramatika: „Sustavni dio oblikoslovja” (str. 1–72) i „Metodički dio oblikoslovja” (str. 72–343). Na kraju je dodatak „O slaganju glagola sa subjektom” (str. 344–347) i „Rječnik – Dictionnaire” (str. 348–408). Ostao je vjeran zagrebačkoj filološkoj školi. Rabio je staro hrvatsko gramatičko nazivlje. Iste je godine (1880.) objavio i udžbenik *Sustavno oblikoslovje i skladnja francezkoga jezika*. Obje te knjige zaslužuju veću znanstvenu pozornost nego što su je dosad imale.³⁴

Zanimljive članke Šuller je onodobno objavljivao u listovima: *Hrvatski učitelj* (1880.) i *Narodne novine* (1881.). Kao ravnatelj škole u Samostanskoj ulici u Zagrebu sudjelovao je u organizaciji obrtničkog školstva (1885.), osobito u izradi statuta za obrtničke škole.³⁵ Imenovan je u ispitno povjerenstvo za francuski i talijanski jezik (1885.).³⁶

*

Nakon sedam godina ravnateljske dužnosti ponovno je napredovao u službi. Postao je županijski školski nadzornik za sve zagrebačke pučke škole (1886.).³⁷

Tijekom godine 1888. uspješno je radio u Odboru za odgoj gluho-nijeme djece.³⁸ Objavio je i vrlo dobar udžbenik *Kratka poviest francezke književnosti sa hrvatskim opazkami i rječnikom za školsku i privatnu porabu – Histoire abrégée de la littérature française avec des notes croates et un vocabulaire à l’usage des écoles et de l’instructions privée* (Nakladom knjižare Mučnjaka i Senftlebena, Zagreb, 1888.).³⁹

³³ Franjo Šuller, *Gramatika francezkoga jezika za srednje škole*, Zagreb, Nakladom knjižare Mučnjak i Senftlebena, 1880. („Predgovor”, bez oznake str.)

³⁴ Srednjoškolski profesori su se služili tim udžbenicima sve dok se u nakladi Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske Zemaljske vlade nije pojavio Adamovičev udžbenik *Francuska gramatika za srednje škole* (1894.) koji je bio uglavnom usklađen s načelima „škole hrvatskih vukovaca”, tj. pod utjecajem Đure Daničića i njegovih hrvatskih sljedbenika.

³⁵ Antun Cuvaj (pr. i ur.), *Grada za povijest školstva Hrvatske i Slavonije od najstarijeg vremena do danas*, svezak VII, Zagreb, 1911., str. 103.

³⁶ A. Cuvaj, n. dj., svezak IX, str. 62.

³⁷ Isto.

³⁸ A. Cuvaj, n. dj., svezak VII, str. 418.

³⁹ A. Cuvaj, n. dj., svezak X, str. 597.

Godine 1890. objavio je „popunjeno izdanje *Dra K. Plötza francuske vježbenice sa označenim izgovorom za početnike*”.⁴⁰

Izabran je 1891. za odbornika Društva za prehranu siromašne školske mladeži u Zagrebu.⁴¹

Sudjelovao je početkom 1892. u izradi zakona za ženske obrtničke škole.⁴² Objavio je *Prijedlog o preustrojtstvu škole za žensku mladež u gradu Zagrebu* u *Narodnim novinama* (1892., br. 9) i kao posebnu knjižicu u Tiskari C. Albrechta (Zagreb, 1892.).⁴³ Obavljao je dužnost školskog nadzornika do 1892.⁴⁴ kada je imenovan za „pravoga učitelja” na zagrebačkoj velikoj realci.⁴⁵ Surađivao je u listu *Obzor* (1892.).

*

Godine 1894. postao je naslovni profesor.⁴⁶ Umirovljen je 1905.⁴⁷

Umro je 10. siječnja 1918. u Zagrebu.⁴⁸ Pokopan je kao zaslužni građanin na Mirogoju (u Arkadama): Polje 920, Razred: ARKMAL 53.⁴⁹

Drijenka Pandžić Kuliš, prof.

⁴⁰ Isto, str. 604.

⁴¹ A. Cuvaj, n. dj., svezak XI, str. 88.

⁴² A. Cuvaj, n. dj., svezak X, str. 378.

⁴³ Isto.

⁴⁴ A. Cuvaj, n. dj., svezak IX, str. 62.

⁴⁵ Isto.

⁴⁶ A. Cuvaj, n. dj., svezak IX, str. 62.

⁴⁷ Isto.

⁴⁸ <https://www.gradskagroblja.hr/trazilica-pokojnika/15> (Pristupljeno: 15. studenoga 2024.)

⁴⁹ Isto.